

організації імператорської Росії, в тому числі Морські зібрання. Миколаївське Морське Зібрання на початку 20-х років ХХ століття припинило свою діяльність [11, 483].

Отже, на основі невеликого дослідження, зробленого в статті, можна дійти висновку, що Миколаївське Морське зібрання – це одна з найдавніших організацій в місті, яка з самого початку надавала істотну матеріальну допомогу і моральну підтримку морякам і членам їх сімей, відроджувала морські бойові традиції на ідеалах патріотизму і беззавітного служіння Вітчизні і народу, а з часом стала культурно-мистецьким та просвітнім центром всього міста Миколаєва. Слід зазначити, що Морські зібрання (і Миколаївське – не є винятком) не були звичайними елітними клубами – вони являли собою зразки справжньої співдружності моряків, де шанували такі поняття, як честь, шляхетність, обов'язок, взаємодопомога. Діяльність Миколаївського морського зібрання є цікавою сторінкою в історії культури Миколаївщини кінця ХІХ – початку ХХ ст. і потребує подальшого ґрунтовного дослідження.

Використані джерела

1. Ковалева О.Ф. Очерки истории культуры Южного Прибужья. От истоков и до начала XX века /О.Ф. Ковалева, В.П. Чистов. – Кн. 1. – Николаев: Тетра, 2001. – 239 с.
2. Крючков Ю.С. Старый Николаев: топонимический словарь – справочник /Ю.С. Крючков. – Николаев, 2008. – 350.
3. Николаевская газета (объявление). – 1906. – 17. лист. – № 261. – С. 1.
4. Николаевская газета (объявление). – 1906. – 13. груд. – № 281. – С. 1.
5. Николаевская газета (объявление). – 1906. – 24. груд. – № 291. – С. 1.
6. Николаевская газета (объявление). – 1907. – 26. лист. – № 534. – С. 1.
7. Николаевская газета (объявление). – 1907. – 7 лист. – № 544. – С. 1.
8. Николаевская газета (объявление). – 1907. – 6 груд. – № 568. – С. 1.
9. Николаевская газета (объявление). – 1907. – 22 груд. – № 581. – С. 1.
10. Николаевская газета (объявление). – 1907. – 25. груд. – № 583. – С. 1.
11. Сикваров А.Н. Рожденный флотом /А.Н. Сикваров. – Николаев: Варт, 2009. – 503с.
12. Сикваров А.Н. Честь имею /А.Н. Сикваров// Южная правда. – 2005. – 19 июля. – №76. – С.4.
13. Сирый С.П. Санкт-Петербургское Морское собрание. 1910-2010: история и современность/ С.П. Сирый. – СПб.: Санкт-Петербургское Морское собрание, 2010. – 81 с.
14. Тонковид В. Дом офицеров флота: начало второго рождения/В. Тонковид// Вечерний Николаев. – 2010. – 18 ноября. – № 135. – С.4
15. Фуга Л. Морское собрание, рожденное флотом /Л. Фуга//Южная правда. – 2009. – 25 июля. – С.3.
16. Владивостокское Морское собрание: Обращение Командующего Восточным военным округом адмирала Сиденко К.С. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.vlms.ru/19_2_10_2012.html.
17. Игра в ромашку: будет жить или погибнет в Николаеве Дом офицеров флота [Электронный ресурс]/ Евгений Гомонюк. – Режим доступа: <http://niklife.com.ua/citylook/33198>.
18. И строились лодки, и лодки звались...: Яхтсмены давно живут в Николаеве [Электронный ресурс]/ В. Головченко // День: ежедневная всеукраинская газета № 28-29. – 17 февраля 2012 г. – Режим доступа: <http://www.day.kiev.ua/223899>.

УДК 316.72(477.75)

Олександр Олексійович Бензюк
здобувач Національної музичної академії України
імені П. І. Чайковського

ДИХОТОМІЯ СХІД – ЗАХІД У КОНТЕКСТІ ПРОБЛЕМИ КУЛЬТУРНОГО ПЛЮРАЛІЗМУ КРИМУ

У статті розглядається проблема дихотомії Схід-Захід в аспекті східно-західної осі порівняння культур, їх взаємодії та діалогу на основі аналізу філософських та культурологічних теорій. Доведено, що Крим є найяскравішим прикладом діалогу західної та східної культур, а отже, проблема культурного плюралізму на території Кримського півострова є надзвичайно актуальною та важливою.

Ключові слова: дихотомія Схід–Захід, діалог культур, Кримський півострів, культурний плюралізм.

The article compares the features of the culture of the East and West and their interaction and dialogue; especially Eastern and Western cultures are studied based on the analysis of philosophical and cultural theories. It is proved that the Crimea is a shining example of dialogue of Western and Eastern cultures, which means that the problem of cultural pluralism on the Crimean peninsula is an extremely urgent and important.

Keywords: dialogue of cultures, the dichotomy of East West, the Crimean peninsula, cultural pluralism.

У розвитку світового соціокультурного процесу важливу роль відіграє діалог культур Заходу і Сходу, який має в сучасних умовах загальнолюдську значимість, що зумовлює неминущий дослідницький інтерес до проблеми взаємодії Сходу і Заходу, до її інтерпретацій в різних філософських, культурологічних теоріях. Проблема діалогу Сходу та Заходу є дуже актуальною і для України, особливо сьогодні, коли країна переживає значні соціально-ціннісні зміни, перетворення у політичній, економічній, культурній сферах життя, коли гостро постають проблеми відродження національної духовності, збереження традицій. Водночас виникає нагальна потреба у розумінні необхідності культурного плюралізму. Безумовно, ця проблема є актуальною для культури Криму.

Необхідно підкреслити, що перші спроби осмислення східної культури і зіставлення її з європейською культурою з'являються у філософській літературі, починаючи з епохи Просвітництва. Г.-В. Ляйбниц, Дж. Віко, Ш.-Л. Монтеск'є, Ф.-М. Вольтер, Ф. Кене, Ж.-Ж. Руссо, Й.-Г. Гердер, К.-Ф. Вольней так чи інакше торкались у своїх працях теми Сходу. Так, Г.-В. Ляйбниц, Ф.-М. Вольтер, Ф. Кене та ін. захоплювалися культурою Сходу і розглядали її як зразок для Європи. Ш.-Л. Монтеск'є, Ж.-Ж. Руссо, К.-Ф. Вольней та ін. негативно оцінювали східну культуру за відсутність громадянських свобод (що високо цінуються в європейському суспільстві), за деспотичну форму правління.

У своєму прагненні побудувати універсальну схему світової історії Просвітители закладають основи універсалістського підходу до розгляду східної культури. Відповідно до цього підходу Схід – це місце, де почалася всесвітня історія, зародилася культура. Але на сучасному для просвітителів етапі історичного розвитку, універсальною визнається лінія розвитку західної культури. Відповідно до цього підходу цінність культури Сходу в його минулому, а на сучасному етапі зразком культурного розвитку є Захід. Правда, слід зазначити, що не всі просвітители поділяли таку думку, наприклад, Й.-В. Гете, який протягом свого довгого життя з постійністю, послідовністю і величезною зацікавленістю звертався до світу Сходу. Так, в "Західно-східному дивані" письменник висуває ідею можливості й необхідності синтезу культур Сходу і Заходу, а значить їх рівноцінності. Саме на Сході Й.-В. Гете намагається знайти ті моральні підвалини, на яких зможе ствердитися життєрадісна людина, життєздатне суспільство: "Север, Запад, Юг в развале, / Пали троны, царства пали. / На Восток отправься дальний / Воздух пить патриархальный, / В край вина, любви и песни, – / К новой жизни там воскресни..." [2, 6].

Й.-В. Гете зумів органічно злити воедино передові ідеї Заходу свого часу і "сивого" Сходу, сплавити формальні художні особливості східної та західної поетики і створити глибоко гуманістичний західно-східний синтез. "Богу належить Схід, богу належить і Захід" – цитата з Корану, особливо улюблена Й.-В. Гете, та "Orient und Occident Sind nicht mehr zu trennen" (Схід і Захід вже більш нероздільні) [1].

У добу Романтизму відбуваються зміни у ставленні європейських мислителів до Сходу. "Романтичний" підхід до східної культури досить повно виражений в працях представників школи німецьких романтиків Новаліса, А. Шлегеля, Е.-Т.-А. Гофмана, американських трансценденталістів Р. Емерсона і Г. Торо, німецького філософа А. Шопенгауера. З одного боку, для романтиків Схід це певний притулок від бід і пороків західної цивілізації, екзотичний світ, звернення до якого дає вільний політ уяви. З іншого, романтики зробили одну з перших спроб осмислити основні особливості культури Сходу в її відмінності від культури Заходу. Вони розглядали західний і східний типи свідомості як дві взаємопов'язані і взаємодоповнюючі, але протилежні частини єдиного цілого, тим самим стоячи біля витоків формування дихотомії Захід Схід у західній свідомості. Зазначимо, що у європейській філософській думці дихотомія Схід Захід була вперше сформульована в "Філософії історії" Г. Гегеля, для якого "Захід" і "Схід" перестають бути географічними поняттями, а стають позначенням двох нерозривно пов'язаних, постійно взаємодіючих, але протилежних за своєю суттю духовних світів. Осмислення історії та філософії країн Сходу ми знаходимо також в працях Ф. Шлегеля – одного з перших санскритологів, котрий розумів східну філософію як ідеалістичну.

На початку ХХ ст. німецький мислитель О. Шпенглер побачив риси деградації і занепаду в розвитку мистецтва Заходу. Він писав: "Штучне мистецтво (яке стало притаманне Заходу в кінці ХІХ – на початку ХХ століть) нездатне до подальшого органічного розвитку. Воно знаменує кінець. З цього випливає гірке визнання, що західне образотворче мистецтво безповоротно прийшло до кінця. Криза ХІХ ст. була смертельною боротьбою. Фаустівське мистецтво вмирає ..., здійснивши свої внутрішні можливості, виконавши своє призначення в історії життя своєї культури" [8, 384]. Більше того, теоретик так відгукується про західне мистецтво: "Що таке це наше так зване "мистецтво"? Вигодана музика, повна штучного шуму маси інструментів, вигаданий живопис, повний ідіотичних, екзотичних та плакатних ефектів, вигадана архітектура, яка кожні десять років "створює" новий стиль, черпаючи його зі скарбниці форм, що протікали тисячоліття, причому під цим прапором кожен робить, що йому заманеться, вигадана пластика, що обкрадає Ассирію, Єгипет і Мексику. І незважаючи на все це, мається на увазі тільки одне: смаки світських кіл як вираз і знамення часу" [8, 385].

Швейцарський психіатр, послідовник З. Фрейда К.-Г. Юнг, пояснюючи особливість "Східної" і "Західної" культур, відзначав первинну різноспрямованість Східної та Західної психіки і доходив висновку, що "Захід завжди шукає піднесення, вознесення; Схід занурення" [10, 77-79].

У художній літературі ХХ ст. найбільш яскравим виразником ідеї про несумісність західної та східної культур став відомий англійський письменник Р. Кіплінг. Відомий його вислів: "Захід є Захід, Схід є Схід, не зустрінуться їм ніколи. Лише у підніжжя Престолу Божого в день страшного суду" [4, 4]. У цих рядках англійського письменника відображені уявлення про полярність східної та західної культур.

Дещо протилежну думку висловив німецький теоретик В. Шубарт. Науковець наголошував на необхідності культурної взаємодії Заходу і Сходу: "У нинішньому своєму вигляді проблема Схід–Захід постає як грандіозна проблема оновлення людства, як можливість одухотворення Заходу Сходом, як заклик до відновлення первісної єдності розколотого людства, як завдання творення досконалої людини" [9, 34]. І донині цілком актуально звучать його наступні слова: "... на горизонті вимальовуються обриси найграндіознішого духовного завдання, яке коли-небудь стояло перед людством: завдання примирення Сходу і Заходу, народження східно-західної культури" [9, 31].

Зазначимо, що дихотомія Схід–Захід цікавить і багатьох сучасних російських та українських теоретиків – Н. Багдасар'ян, А. Богомолова, Т. Григор'єву, В. Малявіна, А. Мартинова, Ю. Павленка, М. Савенко, Л. Шуміхіну та багатьох ін. Більшість дослідників схиляється до того, що західний стиль мислення базується на приматі суб'єкта і є наслідком поділу світу на суб'єкт і об'єкт. У той же час метою східної людини є самовдосконалення. Спілкування в західних і в східних культурах можна розглядати як взаємодоповнюючі завдяки так званій комунікації максимального і мінімального повідомлення. Російський теоретик Т. Григор'єва бачить в цьому два різних способи розуміння світу, що пов'язано з неоднаковим, а іноді і протилежним його сприйняттям та усвідомленням. Спілкування-діалог між Сходом і Заходом у Т. Григор'євої отримує характер додатковості, тобто протилежні сторони слідує одна за одною, міняються місцями, входять одна в іншу і створюють єдине ціле. Дослідивши філософію японського теоретика Нагасіма Нобухіро, дослідниця дійшла висновку, що протилежностей як таких для японського мислителя не існує, одні й ті ж елементи міняються місцями, у взаємодії доповнюють один одного "одне є зворотним боком іншого".

Що стосується форми спілкування, властивої західній цивілізації, то ще давньогрецькі філософи розділили світ на протилежності. В давньосхідній філософії, зокрема в конфуціанстві, основною умовою діалогу є протилежності відносин, які становлять основу існування двоєдиного світу. У східній філософії поняття "протилежність" як такого немає, бо східні мудреці не протиставляли одне іншому, тому що ця категорія, в свою чергу, двоєдина і складається з тих же самих протилежностей. У давньогрецькій філософії процес спілкування, як і процес руху, утворювався взаємодією крайніх протилежних начал, які протистояли один одному і, розійшовшись, стикалися знову, в результаті чого відбувався сам розвиток. Завдяки знищенню одного з протилежних сторін відбувався хід історії. "Таке уявлення про розвиток виключається китайською моделлю Інь-Ян, за якої протилежності взаємопроникають і переходять одна в іншу" [3, 103]. Протилежності не можуть стикатися, стверджують східні мудреці, так як діють одна в одній і слідує одна за другою, "як сонце і місяць, день і ніч" [3, 104].

Для західних народів характерна найбільш повна відкритість у спілкуванні в різноманітних формах регуляції взаємодії один з одним. Водночас їм не вистачає "півтонів", властивих східним людям. Західна людина екстраверт, динамічний, активний суб'єкт, котрий втручається в усі явища навколишньої дійсності і не зв'язує себе постійними тісними узами з історичними традиціями. Східна ж філософія намагається знайти "рівновагу з природою" шляхом встановлення тісних зв'язків з історичними традиціями, в ній переважають інтуїція та емпатія. Соціальні та психологічні особливості східних і західних мислителів позначилися на їхньому розумінні краси. Кожне мистецтво оформлює єдиний зміст в залежності від здавна сформованих в даному регіоні уявлень про оточуючу їх дійсність. Хоча на Сході і на Заході визнають одні й ті ж естетичні категорії, розуміння цих категорій, в силу різного способу життя людей, по-різному, що, природно, позначається на сприйнятті і на тлумаченні естетичних і художніх явищ. Естетичне споглядання на Сході є щось набагато більш суб'єктивне, ніж на Заході, де під красою з часів античності мають на увазі об'єктивне, властиве самим природним процесам, явищам, речам.

Схід і Захід повинні прагнути до взаємного розуміння і сприйняття того найкращого, що є в їх культурному багажі, який своєю складовою частиною включає і мистецтво. Російський теоретик А. Панарін, розглядаючи проблему глобалізму в різних її аспектах, вважає, що "альтернатива гуманістичного глобалізму може ... полягати в тому, щоб заново синтезувати досвід цивілізацій Сходу і Заходу ..." [5, 256]. Це необхідно зробити і в галузі мистецтва. Більшою мірою це повинно піти на користь сучасного, зокрема, вітчизняного мистецтва.

Слід відмітити, що в аспекті східно-західної осі порівняння культур особливого значення набуває художнє осмислення цієї проблематики (дихотомії Схід–Захід), її переведення з суто світоглядної площини, пов'язаної з релігієзнавчими питаннями, в площину відкритого для широких міжжетнічних діалогів світу мистецтва. М. Савенко в своєму дослідженні відмічає, що "вже у пізнього Бетховена виявляють захоплення індійськими філософськими мотивами. Відомі буддійські ремінісценції в фіналі його 32-ї фортепіанної сонати. Порівняно недавно було виявлено ще одні дуже цікаві точки дотику бетховеніани зі Сходом, тепер уже в сфері конфуціанства. Деякими сучасниками було показано, що його пізні квартети тв. 131 та тв. 135 відповідають саме уявленням про любов і долю, властиві китайському традиціоналізму. Так, семичасна структура першого зі згаданих творів як би відтворює драму руйнування і відновлення гармонії міжлюдських відносин, а тема фіналу другого з них, "несуча" в автографі підпис самого автора "Es muss sien" ("Так має бути"), як би втілює ідею "небесного слова" долі" [7, 15].

Засвідчено справжнє захоплення Г. Малера далекосхідною тематикою. Яскравий приклад "Пісні про землю" на слова китайських поетів. Геніальна інтуїція підказала Г. Малеру вибір саме тих мотивів ки-

тайської поезії, які виявилися співзвучними і західним традиціям. Це, як відмічає М. Савенко, посилаючись на І. Барсову, "крик мавпи" як "знак блакитної туги", "сумне співзвуччя між наступаючою старістю і прикметами осені", "сп'яніння і приходящий з ним сон", "мотив прощання з другом", "відлюдництво" [7, 16].

Вивчивши проблему дихотомії Схід–Захід, можна зробити висновок, що особливості перманентності культуротворчого процесу на Сході різко контрастують з культуротворчою ситуацією на Заході і одночасно визначають важливі передумови взаємного тяжіння обох, необхідності діалогу. Таке взаємне тяжіння і взаємодія синкретичної культури з культурою, багаторазово опосередкованою рефлексивними процесами, становить одну з чудових особливостей світового культуротворчого процесу ХХ ст., яка проявилася в самих різних сферах (від художньої літератури та кінематографу до дизайнерської діяльності).

У цьому діалозі Крим займає особливу роль, будучи своєрідним мостом, що зв'язує Європу і Азію, Захід та Схід. Кримський півострів – "природна перлина Європи" – в силу свого географічного положення та унікальних природних умов з античних часів був перехрестям багатьох морських транзитних доріг, що з'єднували різні держави, племена і народи. Найбільш відомий "Великий шовковий шлях", який проходив через Кримський півострів і зв'язував Римську і Китайську імперії. Пізніше він з'єднував між собою воедино всі улуси монголо-татарської імперії і зіграв значну роль у політичному та економічному житті народів, що населяли Європу, Азію і Китай. Споконвіку Крим являє собою мозаїку культур більше 100 народностей. Перші люди з'явилися на кримській землі близько ста тисяч років тому. Пізніше в Криму в різний час мешкали таври і кіммерійці, скіфи і греки, сармати і римляни, готи, гуни, авари, болгари, хозари, слов'яни, печеніги, половці, монголо-татари і кримські татари, італійці і турки. Як вже зазначалось, з найдавніших часів Крим був своєрідним перехрестям, де зустрічалися цивілізації Європи і Азії. З Азії сюди прийшли скіфи, а з берегів Греції торговці та колоністи. На півострові зустрічаються римляни з готами, сарматами та аланами, візантійці з гунами, болгарами, хазарами, печенігами та половцями. В результаті контактів кожен раз в Північному Причорномор'ї виникали симбіозні матеріальні культури. Можливо саме з цієї причини Крим притягував до себе погляди найвідоміших істориків, географів та письменників античності і середньовіччя. Гомер і Геродот, Овідій і Страбон, Тацит і Йосип Флавій, Амміан Мацелін, Йордан, Прокопій з Кесарії, Костянтин Парфірогенет і багато ін. оповідали про зміну в степах Північного Причорномор'я етносів, мов, безкінечних війн, про виникнення та занепад держав.

З III ст. н. е. в межах Криму, незважаючи на, здавалося б, хаотичну зміну захоплюючих його міграційних потоків, цілком виразно проявляється тенденція поступально наростаючого зближення різних за своїм походженням мов та культур етнічних груп. Цьому сприяли, з одного боку, процеси взаємної акультурації та асиміляції, які йшли всередині півострова, а з іншого боку, інтегруючий вплив Візантійської імперії, її політичної системи, релігії, мови, культури, який діяв ззовні. В результаті цих процесів, на думку С. Павличенка, на півострові до Х ст. уніфікувалася побутова культура, традиційні язичницькі вірування змінилися загальною християнською ідеологією. Реальністю стало поширення грецької мови, як мови міжнародного спілкування, другої (готської) або третьої (аланської або тюркської) побутових мов, встановилися межі етнічної спільноти, яка аж до середини XVIII ст. становила населення Гірського Криму. Ця спільнота створила в Південно-Західному Криму яскраву, самобутню культуру, що збереглася і розвивалася на півострові до 40-х років ХХ ст. Дослідники історії Криму Л. Бєлий, О. Домбровський, Е. Соломоник, Л. Фірсов, А. Цветков, А. Якобсон та ін. досить переконливо доводять, що культура Криму історично та етногенетично представляє собою конгломерат культур народів півострова. Кожна з культур, суб'єктом якої був той чи інший етнос, який залишив свій слід в історії Криму, зробила внесок в його культурну спадщину, при цьому, не втративши, як правило, своїх характерних рис.

Якщо в період з VI ст. до першої половини I ст. до н. е. культура грецьких міст Криму розвивалася відносно самостійно, то з другої половини I ст. до н. е. і до кінця IV ст. н. е. ця культура є переважно результатом безпосереднього запозичення спочатку понтійської, а пізніше і римської культури. До IV ст. н. е. в Криму офіційно утверджується християнство. У V – VII ст., коли вже були зруйновані і забуті Неаполь Скіфський, Пантікапей, Херсонес, разом з готами приходить середньовічна культура, основним регіоном поширення якої стає південно-західне узбережжя. В період з IV по XI ст. через Крим пройшли гуни, болгари, авари, хазари, угорці і половці. Ці етноси не залишили значної спадщини в культурі Криму, але практично знищили все, що було створено до них великими скіфською та греко-візантійською цивілізаціями.

Свій внесок у формування нової етнокультурної ситуації внесла вірменська цивілізація. Вірмени-грегоріанці разом зі своїм мистецтвом принесли до Криму вплив культури Сходу. З татарським завоюванням Криму (XII – XV ст.) починається нова хвиля культурної міграції. Освіта Кримського ханства в XV ст., на думку А. Якобсона, стала тим рубежем в історії культури Криму, за яким залишилися стародавня, антична і ранньосередньовічна культури. А. Якобсон підкреслює, що культура Кримського ханства створюється буквально на уламках культурних цивілізацій народів Криму. Після приєднання Криму до Росії наприкінці XVIII ст. і, особливо, в XIX ст. знову змінюється етнокультурна ситуація. Виїзд в 1778 р. з Криму 31 тис. християн забезпечило переважний розвиток мусульманської культури.

У культурі Криму перетиналися і рівноправно співіснували дві світові релігії християнство та іслам. А. Цветков висловлює думку про те, що історія культури провела в Криму свій унікальний експери-

мент, в умовах малого географічного простору поєднуючи, синтезуючи і асимілюючи різні різномовні, етнокультурні фрагменти, як би змушуючи їх до взаємного діалогу, а в результаті до полілогу.

Крим справжня історико-культурна Мекка, що має багаті культурні традиції і унікальну спадщину. Кримський півострів часто називають "світом у мініатюрі" або "музеєм під відкритим небом". Не можна не відзначити, що культура є одним з основних, невід'ємних критеріїв самоідентифікації, як окремої особистості, так і народу в цілому. Невипадково Дж. Тойнбі стверджував, що культурний елемент – душа, кров, лімфа, сутність цивілізації; в порівнянні з ним економічний і тим більше політичний плани здаються штучними, неіснуючими, пересічними створіннями природи та рушійних сил цивілізації. Історично сформований в Криму тип культури, як зазначає Л. Белей у своїй праці "Культурний процес у Криму: діалог культур на межі тисячоліть", характеризується полікультурністю і найбільш узагальненим рівнем або першим ступенем її класифікації, яким є складний синтез Західної та Східної культур. Спираючись на ці факти, за участю багатьох авторів, сформувалася унікальна образна модель Криму, як "культурного містка" між Заходом і Сходом.

Отже, діалог культур це процес, який на території Криму здійснювався протягом всієї його історії. В окремих періодах це призводило до надзвичайного підйому творчих сил того чи іншого етносу, породжуючи нерідко новий культурний феномен, який, можливо, не мав аналогів. Так, наприклад, результатом взаємодії Заходу і Сходу в 7 ст. до н. е. стала знаменита культура скіфського часу, яка акумулювала культуру іраномовних скіфів, що утворилася в Азії, і досягнення античної цивілізації. Зародження державності, стабілізація етносу і культурний розвиток регіону позначилися впливом більш розвинених культур на менш розвинені. На наш погляд, своєрідність соціокультурного розвитку кримського півострова повинна зводитися до пошуку універсального діалогу, який передбачає духовну єдність етносів, не усуваючи специфіку кожного з них. Крим – місце, де самою природою створені умови для симбіозу культур і традицій. Мета еволюції, як і результат синтезу, рух до досконалості. Відмітимо, що трагічні, економічні або навіть романтичні причини, які призводили до міграції народів у Крим, збагачували досвід музичної, декоративно-прикладної, будівельної, землеробської і обрядової культур. Взаємопроникнення італійсько-грецької, вірменської, тюркської, єврейської, слов'янської традицій поповнювалося спадщиною корінних кримських народів. Через синтез культур народ звільняється від обмежень свободи, породжених відособленістю, недоліком інформації, канонами і традиціоналізмом. Любов до історичного і культурного досвіду народів спонукала до життєвого подвигу таких подвижників святого безкорисливого служіння істині, якими для Криму були митці – представники різних національностей: Адам Міцкевич (1798-1855), Ілля Ілліч Казас (1833-1912), Ісмаїл бей Гаспринський (1851-1914), Семен Езрович Дуван (1870-1957), Олександр Опанасович Спендіаров (1871-1928), Христіан Георгійович Раковський (1873-1941), Галімджан Ібрагімов (1887-1938), Максиміліан Олександрович Волошин (1887-1932), Чобан Заде Бекір Вагабов Огли (1893-1937), Овсій Ісаакович Пейсах (1903-1977) і багато інших.

Як зазначив І. Смірнов у своїй статті "Все видеть, все понять..." (Запад и Восток М. Волошина), "... Коктебель, легендарна Кіммерія, "особистий космос" Волошина, який представлявся йому плавильним казаном, тіглем, ареною "боротьби племен", був для поета якщо і не Сходом в повному розумінні слова, то й не Заходом швидше кордоном, місцем зустрічі, битви східних і західних народів, місцем злиття їх культур, може навіть і прообразом загальнолюдської культури ..." [6, 179].

Отже, у Криму нащадки прибульців з Азії, Європи, Близького Сходу осідали на обласканому Богом півострові, чий ландшафт уже сам є маленьким макетом, який ілюструє різноманітність світу. Їм нескладно було обрати тут буття, гідне їх звичок і традицій. Півострів поважав їх минуле, не ламаючи народної самобутності. Тут створені умови для виникнення самого багатого духом мудрості місця на планеті. У Криму, завдяки його історії і національній "строкатості", Схід і Захід співіснували і взаємодіяли споконвіку. Народи приходили і завойовували кримські землі, потім або залишалися, або йшли, але свій слід, в тому числі і культурний, на кримській землі залишив кожен народ, кожна культура. На нашу думку, Крим є найяскравішим прикладом діалогу західної та східної культур в порівнянні з іншими країнами, де співіснують Схід і Захід, бо самою природою кожному народу на кримській землі відведена мала територія, а історією не завжди довгий вік існування. Але, незважаючи на це, Крим притягував і продовжує притягувати народи, культури, людей.

Використані джерела

1. Безносков В. В. Поздний Гете и проблема романтизма [Електронний ресурс] / Владимир Владимирович Безносков – Режим доступу: www.ref.by/refs/42/8506/1.html.
2. Гете И.-В. Западно-восточный диван / Иоганн Вольфганг Гете ; [пер., ст. и примеч. И. С. Брагинского, А. В. Михайлова.]. – М. : Наука, 1988. – 900 с.
3. Григорьева Т. П. Японская художественная традиция / Т. П. Григорьева. – М. : Наука, 1979. – 366 с.
4. Киплинг Р. Баллада о Западе и Востоке / Редьярд Киплинг ; [пер. с англ. Г. Бена, А. Глебовской и др.]. – М. : Азбука, 2008. – 304 с.
5. Панарин А. С. Испытанием глобализмом / Александр Сергеевич Панарин. – М. : Алгоритм : ЭКСМО, 2003. – 416 с.
6. Смирнов И. С. Все видеть, все понять... (Запад и Восток М. Волошина) / Илья Сергеевич Смирнов // Восток – Запад. Исследования. Переводы. Публикации : альманах. – М. : Наука, 1985. – Вып. 2. – 272 с.

7. Савенко М. А. Современное художественное творчество в контексте проблемы "Восток – Запад" на примере творчества А. С. Караманова: культурологический аспект: [дипломная работа] / Марина Александровна Савенко; НМАУ им. П. И. Чайковского. – К., 2009. – 94 с.
8. Шпенглер О. Закат Европы / Освальд Шпенглер; [пер. с нем., вступ. ст. и примеч. А. П. Дубнова]. – Новосибирск: Наука, 1993. – 584 с.
9. Шубарт В. Европа и душа Востока / Вальтер Шубарт. – М.: Русская идея, 1997. – 448 с.
10. Юнг К.-Г. Душа и миф: шесть архетипов / Карл Густав Юнг; [пер. с англ. В. В. Наумканова]. – М.: Совершенство; К.: Port-Royal, 1997. – 256 с.

УДК 376.3.046-056.45:7.03'06.465(075.9)(477)

Тетяна Миколаївна Колос
здобувач Національної академії керівних кадрів
культури і мистецтв

ПОЧАТКОВА МИСТЕЦЬКА ОСВІТА ЯК СКЛАДОВА СУЧАСНОГО КУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ УКРАЇНИ

Розглядаються основні сутнісні характеристики початкової мистецької освіти (на прикладі дитячих мистецьких шкіл) та її місце і роль у сучасному культурному просторі України.

Ключові слова: початкова мистецька освіта, сучасний культурний простір України, дитячі мистецькі школи.

Basic essential characteristics of primary artistic education and its place and role in the contemporary culture space of Ukraine are observed.

Keywords: primary artistic education, culture space of Ukraine, artistic schools for children.

Культурно-духовний розвиток є важливим чинником формування повноцінної, всебічно розвинутої особистості. Від рівня культурно-духовного розвитку особистості, ціннісних орієнтирів, закладених в її свідомість, реалізації цих орієнтирів у повсякденному житті залежить формування якісно нового майбутнього українського суспільства. Кожна особистість набуває культурно-духовні цінності у безпосередній залежності від культурного середовища, простору, в якому відбувається її соціалізація і який є зовнішнім чинником її культурного зростання. Важливими формами духовної культури є мистецтво, людські здатності, які проявляються в діяльності, зокрема знання, уміння, навички, естетичний розвиток, а також заклади, які забезпечують цей розвиток, в т.ч. школи [8, 139]. У свою чергу, мистецтво, як форма культури, пов'язане із здатністю до естетичного освоєння людиною життєвого досвіду, його відтворення в образно-символічному ключі з опорою на ресурси творчої уяви [5, 34]. Тому роль мистецтва в духовному розвитку особистості важко переоцінити.

У цьому зв'язку на особливу увагу заслуговують мистецько-освітні процеси та їх вплив на формування сучасного культурного простору України. Мистецька освіта, інтегруючи освітню та мистецьку складові, одночасно виконує роль соціальної підсистеми, яка забезпечує кадрами інституалізовану сферу культури, з іншого боку – безпосередньо причетна до нематеріального, культурно-духовного розвитку суспільства, продукуючи відтворення та створення мистецьких витворів, які зберігають і творять національне культурне надбання.

Враховуючи формуючий вплив мистецтва на особистість та необхідність такого впливу з раннього віку, актуальності набуває дослідження місця і ролі початкової мистецької освіти в процесах сучасного культуротворення. Поєднуючи в собі мистецьку та освітню складові, початкова мистецька освіта як підсистема соціально-культурної сфери людської діяльності, є невід'ємним елементом українського культурного простору.

Сьогодні початкова мистецька освіта має значний попит у суспільстві. За статистикою, кожна друга-третья дитина, залучена до позашкільної освіти художньо-естетичного напрямку, навчається в дитячій мистецькій школі. Попри це, спостерігається поглиблення невідповідності між законодавчими гарантіями доступності початкової мистецької освіти та реальним державним її забезпеченням, неможливість реалізації в повному обсязі функцій спеціалізованих мистецьких шкіл. Складна економічна ситуація в країні, скорочення видатків на соціокультурну сферу, залишковий принцип фінансування культури зумовлює основні проблеми початкової мистецької освіти. Це, в свою чергу, позначається на рівні культурно-духовного розвитку дітей, на широті охоплення початковою мистецькою освітою цього сегменту українського соціуму.

Трансформаційні процеси, що відбуваються в сфері початкової мистецької освіти України сучасного періоду, зумовлюють необхідність її наукового супроводу, узагальнення та використання українського і зарубіжного досвіду, врахування загальноєвропейських тенденцій розвитку культурно-освітніх систем і на основі всебічного аналізу визначення нових шляхів розвитку системи початкової мистецької освіти як складової сучасного культурного простору України.